

Zárószóként a szerzővel készített interjú egyik mondatát idézzük: „az elmúlt, mondjuk, húsz esztendő során az itteni kutatás szorosan felzárkózott az egyetemes magyar néprajzkutatás legjobb eredményei mellé”. Jung Károly legújabb tanulmánykötete ez ékesen bizonyítja.

SILLING István

KÖZÉLETI ÉS MAGÁNEMBERI ÉLMÉNYEK

Bogdán József: *Billegések*, Lelkigyakorlatos Ház, Tótfalu, 1992

Kétszer hallottam Bogdán Józsefet író-olvasó találkozón, mióta megjelent második verseskötve, a *Billegések*. Mind a kétszer ugyanazokat a verseit mondta-deklamálta. Közéletieknek lehetne nevezni ezeket a verseket. A mai háborúk élményanyagával telítettek, azok képi elemeiből épülnek fel, konkrét eseményekre reflektál a versíró, a híradókban hallott történéseket figyeli. Az Apokalipszis lovasai dübörögnek Bogdán József fiatal papköltőnek az előadásában, szinte a végítéletet hirdelve.

Aki az irodalmi estek után otthon végigolvasta a versesfüzetet, ugyancsak meglepődött. Nem ugyanazt a Bogdán Józsefet láthatta maga előtt, mint aki a verseit egzaltáltan szavalta, patetikusan előadta, saját szavaival élve: nem zilált papi imát hallott ki a kötetből. Elsősorban a versek egyenlenségét vehette észre, ami alapos szöveggondozással elkerülhető lehetett volna. Szélsőséges értékek között mozognak a szövegek: vannak a gyűjteményben felszínesekek, közhelyesekek, és vannak erőteljesekek, kivételes tehetségre valóak. De még a költőileg megformálatlan, angazsált versekben is megtalálhatta az olvasó a csendesebb, átgondoltabb sorokat, a harci zaj mögött a súfított, félelmet kifejező metaforákat is, hogy „sündisznóállásban piszmoz az éjszaka”, s „a nap is már csak egy vörös kelés”. Ezen túlmenően a kötet azt is elárulja, hogy a közélet és közszereplés iránti érdeklődés csak az egyik vonatkozása ezeknek a verseknek és írójuknak. Nemcsak a világ nap mint nap tapasztalható külsőségei érdeklik, nemcsak azokat tördeli verssorokkal, hanem vannak olyan szövegei is – s ezek a jelentősebbek –, amelyek tematikailag az Istenképzet köré szerveződnek, de foglalkoztatja a halálgondolat költői kifejezése is, néhány szövegét pedig talán tájídillnek lehetne leginkább nevezni.

Az utóbbiak a gondolatnak és a meditációnak a mélyebb köreiből járnak, mutatva, hogy Bogdán József meglehetősen sajátos élményanyag birtokában van. Első kötetéből vette át például azokat a szövegeket, amelyekben a gyermek szemével látta a világot, megejtően tiszta szóképeket hoz létre, hogy a romlatlanságot mutassa be, a világra való első rácsodálkozás élményét közvetítse. „Nyüzsögnek benned a gyermekkori / emlékek – egy vasárnap délután beültél / nagymamád hintaszékébe, és billegni kezdtél. – Azóta sem / csinálsz mást, csak billegsz, siratod a szép / emlékeket, amikor még gyermek voltál, / szép és büntelen, és Valaki tágira nyílt / szemekkel figyelte minden billegésedet” – olvashatjuk a Hintaszék című versben. A gyermekkori elmúlásának nosztalgijára szólal meg itt, a harmónia elvesztésének tudata is ugyanakkor, a tágira nyílt szemű, nagy kezdőbetűs valaki pedig mintha csak Piliinszky János mindent látó, a magasból letekintő, könyörtelen és távoli istenséghez lenne hasonló.

Bogdán József – már hivatásánál fogva is – sajátos módon éli meg a halál tényét, a beteg, magatehetetlen emberek látványa, a halottak és a temetések azonban nem marad-

nak meg a tapasztalás szintjén, hanem meditációra készítetik a költőt. Jól szemlélteti ezt a kötetnek talán egyik legjobb verse, a Gondolatok a halálról, amely két azonos című szövegből áll. Már az alcím is sokatmondó: „A haldokló megfürdik az üres tekintetek vályújában”. Az első vers a közvetlen tapasztalást, a konkrét élményt írja körül, s így hangzik: „A bal vagy a jobb kamrából kilövött vér nem talált célba / újságolja apám a Magyar / Szót lapozva és most a díszkört / futó koronáriák csak arra várnak hogy mikor / hálózának be de ezt ne mondd / meg senkinek”. Ebben a súlyos beteg ember környezetét kímélő gesztusa is benne van, míg az ezt követő, ugyancsak Infarctus cordis címűben e gondolatkör sűrített, metaforikus, többjelentésű képe fogalmazódik meg: „Köd van. akárha a szív izmos / falába ütköznék visszadob / a táj koszorúér szűrökület”. Aki látott már koszorúér-szűrökülettől elszürkült emberi bőrt, s aki átérezte már, milyen visszadobva lenni, és a semmi felé, egy távoli fényes pont felé repülni, és tudja azt is, mit jelentenek ködös, szürke alkonyatok, az alkothatta meg ezt a metaforát: koszorúér-szűrökület.

Test és lélek dichotómiája Bogdán József verseinek középpontjában áll. A feltételesen tájidilleknek nevezett szövegekben is ez kerül előtérbe. Az egyik legsikerültebbet idézem, amelyen átsüt az érzékiség is: „Ahogy a félkört írja szeder indája, és válladhoz ér, kolibri szárnya remeghet így, mint tested, vagy a gólyahír.”

Talán mert szemérmes, rejtőzködő költő Bogdán József, azért mondja író-olvasó találkozókon kevésbé elmélyült, szólamos közéleti szövegeit. A többi verse ugyanis feltárulkozás. A lélek intim szféráiba ereszkedik alá. S ez már talán nem is tartozik a nagyközönségre, csak a versre és olvasójára.

TOLDI Éva

A LÍRA EZ

Imre Flóra: *Merőleges idő*. Interart, Budapest, 1992; Imre Flóra: *Rondó*. Tevan, 1992

Imre Flóra nevével először a *Holmi* valamelyik tavalyi számában találkoztam. A folyóiratban közölt, Szabadegyetem című versére figyeltem fel akkor (amelyet most *Rondó* című, harmadik verseskötetében látok újra), s meglepett, magával ragadott a költemény spontán áramlása, könnyed szellemessége, iróniába hajló, finom humora. Egyáltalán: a pillanat varázsa, ahogyan a köznapisituáció esztétikai többletté minősül. Egyik oldalon a hétköznapi nyelvi fordulatok, a formátlanúságra utaló, redundáns, lomposító szövegrések, a másikon, ennek ellenhatásaként, az áthajlások szabályozó vágásai s valamiféle, mindinkább érvényre törő belső lüktetés. E kettősség közepette hőmpölyög a szabad vers, s jön létre a hosszú versmondatok spontaneitásával egy időben egyféle finom, alig észrevehető szabályosság.

Amikor pedig a kezembe vettem Imre Flóra második verseskötetét, a *Merőleges időt*, úgy tűnt, eltévelyedtem. Beleveszttem egy egészen másféle versvilágba: antik metrumok, szapphói versek, jambikus formák, stanzák, provanszál dalok és szonettek közé. . . Holott ugyanarról az eljárásról van szó e metrumos, szabályos formák esetében is – csak épp ellenkező előjellel. Míg a szabad vers áramlását ritmusemlékek hatják át és fékezik, s a szárnyalást enjambement-ok törik meg, az antik és más kötött formákat a különféle „elvételek” mentik ki a szabályosság abroncsai közül. Miként azt az Előszóban Lator László pontosan megfogalmazza: a költő többszörösen „lazít” a kötött versen. Formailag,